

[B] **AGRESSIE ALS KERN. DE VERHALEN VAN
DOESCHKA MEIJSING VERZAMELD**

Toen Doeschka Meijnsing op 30 januari 2012 op vierenzestigjarige leeftijd in een Amsterdams ziekenhuis overleed, naar verluidt ten gevolge van complicaties bij een zware operatie, leek zij zich op het toppunt van haar roem te bevinden. Met name haar romans *De tweede vriend* (2000), een mengsel van historische en contemporaine elementen, en *Over de liefde* (2008), een sterk autobiografisch gekleurde tekst, hadden niet alleen zeer positieve kritieken gekregen, maar waren ook echte verkoopsuccessen geworden. Het lag dus een beetje voor de hand dat, als zij de laatste drie jaar bezig was geweest met nieuw werk, dit ook een (waarschijnlijk onafgemaakte) roman zou betreffen. Na enige tijd werd bekend dat dit niet het geval was: er lagen teksten, maar van aanzetten tot een roman was geen sprake. Meijnsing was haar laatste jaren bezig geweest met de samenstelling van een bundel verhalen, het genre waarmee zij ook haar debuut had gemaakt. Drie verhalen had zij voltooid, van een vierde bestond nog maar een aanzet. Haar uitgever Querido zag niets in een eventuele publicatie van een bundeltje van zo'n veertig bladzijden en besloot *alle* verhalen van Meijnsing in chronologische volgorde uit te geven in een fors boek. Hierin zijn opgenomen in complete vorm de verhalenbundels *De hanen en andere verhalen* (1974) en *Beste vriend* (1994), het verhaal of essay 'Ik ben niet in Haarlem geboren' (1985) en voorts de verhalende teksten die zij voornamelijk in het tijdschrift *De Revisor* en het weekblad *Vrij Nederland* had gepubliceerd, maar nog niet had verzameld. Het onvoltooide slotverhaal bevat herinneringen van een meisje (onmiskenbaar Doeschka zelf) aan de verhuizing die zij enige tijd geleden van een zuidelijke stad naar een noordelijke bij de zee (dat is: van Eindhoven naar Haarlem) had gemaakt. Waarom het de titel 'Het kauwgomkind' heeft gekregen, is niet uit de tekst op te maken. De tekstbezorgster van deze uitgave, Meijnsings voormalige partner Xandra Schutte, licht ons daarover in. Hij stamt van de bijna geheel vergeten dichter Jac. van Hattum, die in 1941 een van zijn humoristische gedichten als volgt begon (met een klein verschil in spelling): "Het kauwgumkind weet nog niet goed, /hoe of het zich gedragen moet."

Dat wist dat meisje in kwestie wel degelijk, maar zij hield zich niet aan de regels: omdat zij van haar moeder geen kauwgom kreeg, pulkte zij uitgespogen stukjes gum van de straat en stopte die in haar mond. Zo had zij het toch nog van haar moeder gewonnen.

De recalcitrantie en vechtlust die de kleine Doeschka hier vertoont, hebben haar eigenlijk nooit verlaten: de strijd met haar Duitse moeder, die met haar charme vrijwel iedereen om haar vinger wond, was de rode draad in haar leven en komt dan ook, in directe of verholde vorm, regelmatig in haar werk voor. In de autobiografische roman *100% Chemie* (2002) vertelt de schrijfster hoe zij onderzoek deed naar het voorgeslacht van haar moeder en portretten had geschetst van overgrootmoeders en oudtantes. Volgens haar moeder, die haar wel uiteraard zelf eerst de noodzakelijke gegevens had verstrekt, deugde er niets van het resultaat: volgens haar had Doeschka een veel te grote fantasie. De clash tussen een moeder en haar opstandige dochter is wellicht het best verbeeld in een niet-autobiografische roman: *Robinson* (1976). De zeventienjarige gymnasiaste die de hoofdpersoon is (en eigenlijk een jongen had moeten zijn, vandaar de naam), moet dulden dat haar moeder zich mengt in het verloop van haar

Doeschka Meijnsing, Foto Leo van der Noort.

eerste verliefdheid en die met behulp van de rector zelfs onmogelijk maakt. Robinsons vader is scheepskapitein en dus vrijwel nooit thuis: van hem kan zij geen steun verwachten. In veel teksten van Meijnsing ontbreekt de vader of is hij iemand die zich nauwelijks met zijn gezin, in ieder geval niet met zijn vrouw en dochter, bemoeit: dat was in haar eigen jeugd in Haarlem niet anders.

Toen Doeschka nog tijdens haar studie Nederlands (en literatuurwetenschap) haar eerste verhalen publiceerde, was inmiddels ook haar drie jaar jongere broer Geerten (onder het pseudoniem Joyce & Co) literair actief geworden. Die concurrentie vond zij bepaald niet prettig. Tegenover interviewer Jan Brokken (1976) verklaarde zij: “Ik kan niet met hem opschieten. *Jalousie de métier*, denk ik. Stel je voor dat hij een groter schrijver wordt dan ik. Dat zou ik heel erg vinden.” In het stuk ‘Ik ben niet in Haarlem geboren’, een mengeling van autobiografische en essayistische elementen (met als bijzonderheid voortdurende onderbrekingen met commentaar op het verhaal in wording, een procedé dat nu metanarrativiteit heet), komt de naam van haar broer niet voor, maar iedere lezer met enige kennis van deze wonderlijke familie zal meteen begrijpen dat de opmerking van de vertelster: “Hallo, jongen, ben je er nog? Heb je alle Kuifjesboeken meegenomen naar dat zuiden van je, aan gene zijde van de Alpen?” voor Geerten is bedoeld en dat zijn zuster hem hier ronduit kleineert als fanatiek lezer van jeugdstrips: zelf had zij blijkens enkele verhalen uit *De beste vriend*, Plato, Shakespeare en Borges als leermeesters. Ten slotte leidde de twist tussen broer en zus, beiden inmiddels behorend tot de voorhoede van de moderne Nederlandse literatuur, tot een wat beschamende dubbelroman: *Moord en doodslag* (2005), waarin alle frustraties werden uitgesproken.

In het licht van deze ontwikkelingen valt op dat het thema van de agressie al in *De hanen en andere verhalen* een belangrijke rol speelt: bij de haan moet de lezer vooral denken aan het hanengevecht (niet aan “pronkzucht”, zoals de critici destijds veelal deden). De bundel is in technisch opzicht al een prestatie: hij bestaat uit zeven verhalen, met drie maal een mannelijke en vier maal een vrouwelijke verteller (in sommige verhalen blijft de identiteit van de verteller lang in het ongewisse) en in alle gevallen wordt strijd geleverd. In het voorlaatste verhaal van

de bundel, 'Joey Santa's dood', bereikt het thema zijn maximum, ook in kwalitatief opzicht De ik-vertelster is een blank fotomodel, getrouwd met een bokser, Freddy. Die daagt Joey Santa, de zwarte bokser, uit voor een gevecht, wat hij beter niet had kunnen doen: in de arena wordt hij letterlijk doodgeslagen. Santa dingt vervolgens ongegeneerd naar de hand van de vertellende ik, stuurt haar bloemen uit alle delen van de wereld. Zij bedenkt, na een periode van rouw, hoe zij hem als man zal aannemen en kan wachten "hoe de koning zal worden weggeslagen door een nieuwe koning". Het deelwoord "weggeslagen" is intrigerend: waarom niet het normale "verslagen"? De verklaring is dat Meijsing naast de symboliek van het hanengevecht in dit verhaal een tweede metaforische laag heeft aangebracht: die van het schaken (zwarte koning, witte koningin). Ook in andere verhalen, zoals 'Terug in het laboratorium' (uit *Beste vriend*), wordt op het schaakspel gezinspeeld; dat het ook en vooral een poëtische betekenis heeft, lijkt wel zeker. Overigens zijn er ook in deze categorie verhalen te vinden met een wat lichtere toets: 'Kleine geschiedenis van het slaan' (1976, niet eerder gebundeld) drijft een beetje de spot met het thema.

Vershil tussen de nu voor het eerst gepubliceerde verhalen van Meijsing en die uit bijvoorbeeld *De hanen* is er, afgezien van het vertelperspectief, eigenlijk niet: ook hier bepalen woede en geweld de inhoud. Het schokkendst is 'Cadeautje hoort er bij', een verhaal dat zich afspeelt tegen de achtergrond van een zomerfeest: een vader, vol wrok over zijn mislukte gezinsleven, schiet zich in het bijzijn van zijn zoontje door het hoofd. Als de Tzum-prijs voor de mooiste zin van het jaar 2012 ook postuum zou mogen worden toegekend, nomineer ik de volgende uit het zojuist genoemde verhaal: "Iedereen ergerde zich aan elkaar, zweeg of schreeuwde, gapte van elkaar, krijste om autootjes, bezerde zich, sloeg zonder het te weten grote bressen in elkaars ego en verzoende zich weer." In één volzin het verhaal samengevat.

RUDI VAN DER PAARDT

DOESCHKA MEIJSING, *Het kauwgomkind. De verhalen*
Querido, Amsterdam, 2012, 278 p.